

**Kritik mot Polismyndigheten i Västra Götaland och åklagare vid
Åklagarmyndigheten, åklagarkammaren i Uddevalla, för långsam
handläggning av en förundersökning där målsäganden var under 18 år**

Beslutet i korthet: En förundersökning om grov fridskränkning mot ett barn pågick under drygt tio månader, och de första utredningsåtgärderna vidtogs inte förrän tre månader efter det att förundersökningen hade inletts. – Jag konstaterar att förundersökningen inte har bedrivits med erforderlig skyndsamhet och är därför kritisk till den utdragna handläggningstiden. Denna kan i första hand tillskrivas polismyndigheten men inte heller åklagaren kan undgå kritik.

Anmälan

Socialnämnden i Bengtsfors kommun framförde i en anmälan, som kom in till JO i december 2009, klagomål mot Polismyndigheten i Västra Götaland beträffande långsam handläggning av en förundersökning där målsäganden var under 18 år. I anmälan till JO angavs att socialnämnden i mars 2009 gjorde en polisanmälan om misshandel mot barn men att beslut i åtalsfrågan ännu inte hade fattats.

Utredningen

Handlingar i polismyndighetens ärende K46685-09 och Åklagarmyndighetens, åklagarkammaren i Uddevalla, ärende AM-54750-09 begärdes in och granskades.

Av handlingarna framgick bl.a. följande. En polisanmälan om grov fridskränkning upprättades den 27 mars 2009. Målsäganden var född år 1994. Den 6 april beslutades att inleda förundersökning och samma dag noterades en person som skäligen misstänkt. Påföljande dag gav förundersökningsledaren, kammaråklagaren AA, direktiv till polisen om att hålla förhör med bl.a. målsäganden, vilket skedde tre månader senare. Vid tidpunkten för JO:s inhämtande av handlingar i januari 2010 var förundersökningen ännu inte avslutad.

Ärendet remitterades till polismyndigheten och Åklagarmyndigheten för upplysningar och yttrande om handläggningstiden i ärendet.

Polismyndigheten (ställföreträdande länspolismästaren BB) kom in med ett remissvar av vilket framgick bl.a. följande.

Utredningen

Aktuellt ärende inkom till polisen i Bengtsfors den 26 mars 2009 och beslut om nedläggning av förundersökningen fattades den 16 februari 2010.

Enligt uppgift har ärendet hanterats på följande sätt:

09-03-26 Fax inkommer från socialnämnden i Bengtsfors med anmälan om barnmisshandel av en 14-årig flicka.

09-03-27 Anmälan upprättas av polisinspektören CC.

09-04-01 Ärendet lottas enligt rutin till åklagare.

09-04-06 Ärendet inskrivs hos åklagarmyndigheten AM-54750-09 av kammaråklagaren AA. Förundersökning inleds av chefsåklagaren DD. Brottet rubriceras som grov fridskränkning.

09-04-08 Direktiv inkommer från åklagarmyndigheten.

09-04-27 Ärendet överlämnas för handläggning till polisinspektören EE efter beslut av kriminalkommissarien FF.

09-04-29 GG, socialnämnden, meddelar att målsäganden är familjehems-placerad samt att en PM/anmälan ska inkomma.

09-05-18 Målsägandens far ringer till EE och berättar att han har hört från socialnämnden att de inte vidtar några åtgärder innan polisutredningen är klar.

09-06-17 Kontakt tas med målsäganden, familjehemmet samt socialnämnden i Bengtsfors angående den fortsatta handläggningen.

09-06-17 Skrivelse till åklagaren om målsägandebiträde och planerat målsägandeförhör v 27.

09-06-25 Målsägandebiträde utsedd, advokat HH, Vänersborg.

09-07-01 Handlingar i ärendet till målsägandebiträdet.

09-07-08 Förhör med målsäganden hålls på barnkriscenter i Trollhättan.

09-07-08 Beslut om husrannsakan för eftersökande av bevis. Förundersökningsledare beslutar om att avvakta pappans hemkomst efter en resa.

09-07-09 Mail inkommer från familjehemmet med begärt telefonnummer.

09-09-04 Dagbok inhämtad.

09-10-17 Påminnelse i ärendet från kammaråklagaren AA.

09-10-29 Förhöret med målsäganden utskrivet.

09-11-05 Utskrift av förhör till målsägandebiträdet samt åklagaren.

09-11-18 Mail inkommer från familjehemmet med begärt telefonnummer.

09-11-20 Mail inkommer från familjehemmet om att handlingar lämnats till polisen i Bengtsfors.

09-12-09 Förhör med skolsköterskan.

09-12-09 Förhör med skolkuratoren.

09-12-22 Mail till utredaren från familjehemmet med tack för ett bra bemötande.

10-01-07 Förhör med storebrodern.

10-01-07 Förhör med yngre brodern.

10-01-15 Förhör med ungdomsledaren.

10-01-18 Förhör med familjehemsmamman.

10-01-19 Förhör med misstänkt.

10-01-26 Förhör med annan.

10-01-27 Anmälan från socialnämnden.

10-02-03 Förhör med annan.

10-02-09 Förhör med rektorn.

10-02-09 Ärendet skickat till åklagaren för beslut.

10-02-16 Beslut från kammaråklagaren AA. Förundersökningen nedlägges.

Polisområdeschefen har i ärendet inkommit med ett yttrande, av vilket följande framgår. Åtgärder vid handläggningen av ärende K 46685-09 har inte vidtagits tillräckligt skyndsamt. De regler som stadgas för handläggning av utredningar med barn är för berörd personal väl kända. Den polisman som utredde ärendet hade under den aktuella tidsperioden hög arbetsbelastning av ärenden med frihetsberövade, varför tidsutdräkten för ärendet tilltagit. Då det blev känt att lagstadgade tidsramar för utredningen inte kunde hållas, borde polisområdet ha tillfört ytterligare utredningsresurser. Vidare har samverkan mellan polis och sociala myndigheter uppenbarligen inte fungerat på ett tillfredställande sätt.

Följande åtgärder har enligt polisområdeschefen vidtagits. Samverkan mellan kommuner och polis har utvecklats med en nyinrättad tjänst av en familjevåldsamordnare. Dessutom har polisområdet utbildat två nya familjevåldsutredare.

Polismyndighetens bedömning

Som framgår av utredningen avsåg den aktuella förundersökningen grov fridskränkning och målsäganden var under 18 år. En person antecknades som skäligen misstänkt redan den 6 april 2009 varför den nyss nämnda tremånadersfristen i 2 a § FUK då också började löpa. Beslut i åtalsfrågan skulle således enligt huvudregeln ha fattats före den 6 juli 2009. Beslut om att lägga ned förundersökningen fattades först den 16 februari 2010. Avseende förhör med målsäganden föreskrivs att detta bör hållas inom 14 dagar, beräknat från tiden då åklagaren beslutat att inleda förundersökning. Förundersökning inleddes den 6 april 2009 och ett första förhör med målsäganden hölls den 8 juli 2009. Polismyndigheten kan konstatera att varken det skyndsamhetskrav som ställs i 23 kap. 4 § RB eller det särskilda skyndsamhetskrav som föreskrivs i 2 a § FUK, har uppfyllts i aktuellt ärende. Inte heller har åklagarmyndighetens riktlinjer följts. Den förklaring som har angetts till den långsamma handläggningen utgör ej något godtagbart skäl att överskrida tidsfristen.

Polismyndigheten bedömer att de åtgärder som polisområdeschefen redovisat i sitt yttrande kommer att leda till att skyndsamhetskraven fortsättningsvis kommer att uppfyllas.

Polismyndigheten kommer vidare att under året följa upp effekten av åtgärderna i Polisområde Fyrbodol.

Åklagarmyndigheten (vice riksåklagaren JJ) kom in med ett remissvar jämte upplysningar från kammarchefen, chefsåklagaren DD, och AA.

AA redogjorde för bakgrunden i ärendet enligt bl.a. följande.

2009-04-01 Anmälan 1400-K46685-09 inkom till åklagarkammaren jämte fax och anmälan från Bengtsfors kommun.

2009-04-02 Ärendet godkänt av beredningsassistenten KK.

2009-04-06 Beslut att inleda förundersökning och ändring av misstankegraden; beslutsfattare cå DD.

2009-04-07 Utredningsdirektiv till utredningsavdelningen, Polisen i Åmål.

2009-06-18 Besked från utredaren krinsp. EE, utredningsavdelningen i Åmål, bland annat med begäran om att ett målsägandebiträde skall förordnas.

2009-06-22 Framställan om förordnande av målsägandebiträde till Vänersborgs tingsrätt

2009-07-08 Beslut om reell husrannsakan i huset (adress här utelämnad; JO:s anmärkning) för inhämtande av bevisning bestående i dagboksanteckningar tillhörande målsäganden, beslutsfattare kå AA.

2009-07-10 Av tjänsteanteckning på ovan nämnda beslut framgår att husrannsakan kommer att ske efter den 25 juli 2009 på grund av LL:s (mt) utrikesresa.

2009-10-01 Inkommen skrivelse från Vänersborgs tingsrätt med begäran om besked när eventuellt åtal kan väckas.

2009-10-12 Yttrande till Vänersborgs tingsrätt.

2009-10-17 Påminnelse till Polisen i Åmål med begäran om besked om utredningsläget.

2009-11-06 Skrivelse med besked från utredaren. I skrivelsen framgår bland annat att förhørsutskrift av målsägandeförhöret och DVD bilägges skrivelsen.

2009-11-09 Muntliga direktiv till utredaren.

2009-12-16 Tjänsteanteckning på ovan nämnda skrivelse. Samtal med EE. Höra mgd:s bröder, sedan höra mt.

2010-01-07 Framställan om förordnande av offentlig försvarare.

2010-01-11 Inkommen handling från utredaren. Förhör med hörda personer bilagda. Förfrågan om fler personer skall höras, bl.a. två namngivna kamrater till mgd.

2010-01-11 Inkommen handling, förordnande om offentlig försvarare.

2010-01-13 Direktiv till utredaren med begäran om att de två namngivna kamraterna skall höras.

2010-01-21 Inkommen handling från utredaren. Förhör med misstänkt samt familjehemsmamma och ungdomsledare bilagda. Besked om att förhör med mgd:s två kamrater återstår.

Förutom de åtgärder och kontakter med utredaren som beskrivits i den kronologiska redogörelsen så har jag som handläggande åklagare haft kontakt med utredaren ett flertal gånger under handläggningstiden för samråd i ärendet och för att få kunskap om ärendets handläggning.

Det finns två utredare vid utredningsavdelningen i Åmål varav den nu aktuella utredaren arbetar heltid med ärenden som det nu aktuella. Den andre utredaren är halvtidspensionär. EE har till mig uppgivit att ett hinder för snabbare handläggning – förutom hög arbetsbelastning – har varit att det hos polisen inte funnits tillräckligt med resurser när det gällt utskrivning av förhör. Enligt uppgift har han begärt mer skrivhjälp från polisledningen med magert resultat till en början men att det har skett en förbättring.

Av DD:s upplysningar framgick bl.a. att flera av AA:s kontakter med polisen i ärendet inte hade diarieförts och att läget i förundersökningen inte hade påtalats för DD. Han uppgav vidare att handläggningstiden hade varit oacceptabelt lång, men att åklagaren, enligt hans mening, inte på något avgörande sätt brustit i sin handläggning av ärendet.

JJ gjorde följande bedömning.

Den förundersökning som omfattas av ärendet inleddes i början av april 2009 och lades ned den 16 februari 2010. Utredningen omfattades även av kravet på särskild skyndsamhet eftersom målsäganden var under 18 år och brottsmisstankarna riktades mot hennes hälsa, frihet eller frid och rörde brott för vilket är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. I och med att chefsåklagaren den 6 april 2009 gjorde

bedömningen att en person var skäligen misstänkt för de aktuella gärningarna, började även den särskilda tidsfristen att löpa. Beslut i åtalsfrågan skulle därmed ha fattats senast den 6 juli 2009. När förundersökningen lades ned den 16 februari 2010 hade fristen överskridits med sju månader. Det är därmed fråga om en mycket lång handläggningstid för denna typ av ärende.

Av handlingarna i ärendet framgår att utredningsåtgärder vidtagits med viss kontinuitet under större delen av utredningstiden. Under sommaren har bl.a. målsägandebiträde förordnats, barnförhör hållits och en husrannsakan genomförts. Åklagaren AA har i oktober skriftligen påmint polisen om ärendet och i samband därmed fått en dialogutskrift av förhöret med målsäganden. Utredningen har därefter, fr.o.m. december till dess att den slutförts, bedrivits på ett betydligt mer aktivt sätt varvid åtgärder vidtagits utan dröjsmål. Av åklagaren AA:s uppgifter framgår även att han, utöver vad som kan utläsas av diariet, haft flera muntliga kontakter med utredande polis. Dessa kontakter borde naturligtvis ha antecknats i diariet. Sammantaget visar ändå de inhämtade uppgifterna att utredningen inte innehåller några längre perioder av passivitet.

Det har dock, som tidigare nämnts, varit fråga om ett sådant ärende som omfattas av en lagstadgad frist inom vilken förundersökningen ska rymmas. Regelverket för frister i denna typ av ärenden innehåller vissa undantag och det kan därmed finnas godtagbara skäl för att fristider inte följs. Jag delar emellertid kammarchefens uppfattning om att omständigheterna i detta ärende inte är av sådan beskaffenhet att tidsfristen har fått överskridas. Åklagaren AA borde således ha drivit utredningen framåt på ett mer aktivt sätt än vad som varit fallet.

Jag vill, utöver vad som nu sagts, även nämna att Åklagarmyndigheten, i verksamhetsplanen för 2010, fastställt att ett viktigt mål för de allmänna kamrarna är att lagstadgade beslutsfrister avseende unga lagöverträdare och då målsäganden är under 18 år ska följas upp. Kamrarna ska vidta åtgärder för att hålla fristerna i dessa ärenden. Varje kammare har därmed till uppdrag att utarbeta rutiner för att ledningen, gemensamt med de enskilda åklagarna, ska ansvara för att följa upp och bevaka frister i de ärenden där sådana har föreskrivits.

Socialnämnden i Bengtsfors kommun bereddes tillfälle att yttra sig över remissvaren.

Bedömning

Av 23 kap. 4 § andra stycket rättegångsbalken, förkortad RB, framgår att en förundersökning ska bedrivas så skyndsamt som omständigheterna medger. När det, som i det nu aktuella fallet, rör sig om en förundersökning i vilken målsäganden är under 18 år ställs det i 2 a § förundersökningskungörelsen (1947:948), förkortad FUK, upp ett särskilt krav på skyndsamhet. Enligt bestämmelsen ska en förundersökning där målsäganden vid tiden för anmälan inte fyllt 18 år bedrivas särskilt skyndsamt, om brottet riktas mot målsägandens liv, hälsa, frihet eller frid och det för brottet är föreskrivet fängelse i mer än sex månader. Förundersökningen ska vara avslutad och beslut fattat i åtalsfrågan så snart det kan ske och senast inom tre månader efter den tidpunkt då det finns någon som är skäligen misstänkt för brottet. Tidsfristen får överskridas endast om det är motiverat med hänsyn till utredningens beskaffenhet eller andra särskilda omständigheter.

Bestämmelsen ger således ett utrymme för att i undantagsfall överskrida den föreskrivna tremånadersfristen. Exempel på när fristen får överskridas är att utredningen är omfattande, att det är flera personer inblandade som måste förhöras flera gånger eller att många barnförhör behöver hållas. Personalbrist eller

förekomsten av ett stort antal ärenden av förturskaraktär utgör inte skäl att överskrida fristen.

När förundersökningen leds av en åklagare får han vid undersökningens verkställande anlita biträde av polismyndigheten (23 kap. 3 § andra stycket RB). Enligt 1 a § andra stycket FUK har undersökningsledaren ansvar för förundersökningen i dess helhet. Han ska se till att utredningen bedrivs effektivt och att den enskildes rättssäkerhetsintressen tas till vara. Undersökningsledaren ska också ge dem som biträder honom behövliga direktiv för arbetet.

Av utredningen framgår att en förundersökning om grov fridskränkning avseende en 14-årig flicka inleddes den 6 april 2009 och att en person samma dag noterades som skäligen misstänkt i ärendet. Beslut i åtalsfrågan skulle då, eftersom det som både polis- och Åklagarmyndigheten angett inte fanns skäl att överskrida tidsfristen i 2 a § FUK, ha fattats senast den 6 juli 2009. Nu kom det emellertid att dröja ända till den 16 februari 2010, dvs. ytterligare drygt sju månader, innan AA beslutade att lägga ned förundersökningen.

Någon dag efter att förundersökningen inleddes gav AA direktiv till polisen att hålla förhör med bl.a. målsäganden. Ett sådant förhör kom till stånd först i juli. Inte heller några andra utredningsåtgärder vidtogs i ärendet dessförinnan. Det förhållandet att det således dröjde tre månader från det att åklagaren gav direktiv till dess att målsäganden hördes anser jag vara anmärkningsvärt. Även det förhållandet att det därefter dröjde till november, dvs. fyra månader, innan åklagaren fick en utskrift av målsägandeförhöret är anmärkningsvärt. Först fr.o.m. december synes polisen ha bedrivit aktivt utredningsarbete i ärendet.

Den totala handläggningstiden i ärendet har alltså uppgått till drygt tio månader. Även med beaktande av vad som upplysts om arbetssituationen vid polismyndigheten är, enligt min mening, en sådan utdragen handläggning av ett ärende av det här aktuella slaget oacceptabel. Polismyndigheten förtjänar därför kritik för den långsamma handläggningen.

Inte heller AA kan undgå kritik för handläggningen av ärendet. I ett ärende där särskilda skyndsamhetskrav och frister gäller för handläggningen ställs höga krav på aktivitet från åklagarens sida. Av utredningen har kommit fram att AA först i oktober tillställde polisen en skriftlig förfrågan om utredningsläget och att han därutöver höll sig informerad om ärendet via muntliga kontakter med polisen. Redan under försommaren 2009 stod det dock klart att utredningsarbetet inte framskred med tillräcklig skyndsamhet. AA borde då ha vidtagit åtgärder för att förmå polisen att verkställa de utredningsåtgärder som fordrades och därigenom se till att förundersökningen påskyndades (jfr ÅFS 2007:5). Några åtgärder av sådant slag vidtogs emellertid inte. Jag kan även konstatera att dokumentationen av kontakterna med polisen i viss mån varit bristfällig.

Vad som i övrigt kommit fram ger inte anledning till något uttalande från min sida.

Ärendet avslutas.